

SLAPP TUŽBE - mehanizam za učutkivanje javnosti

Analiza Strateških tužbi protiv javnog istupanja
u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori

Nezavisno društvo novinara Vojvodine

Sutjeska 2, 21000 Novi Sad

Tel: +381 21 472 3180

www.ndnv.org

Za izdavača:

Sladana Gluščević

Publikaciju pripremili:

Dragana Dardić

Vesna Rajković Nenadić

Branka Dragović Savić

Lektorka:

Vanja Velisavljev

Dizajn i prelom:

Sonja Spasojević

ISBN-978-86-88303-36-1

Novi Sad, novembar 2023. godine

SADRŽAJ

4 **UVOD**

5 **ZABRINJAVAJUĆA PRETNJA DEMOKRATIJI**

6 **ANALIZA SLAPP PROCESA U SRBIJI:
‘IMAJU SAMO JEDAN CILJ - DA NAS
UĆUTKAJU’**

10 **ANALIZA SLAPP PROCESA U BOSNI I
HERCEGOVINI: SISTEM PO MJERI ONIH
KOJI UGROŽAVAJU JAVNI INTERES**

14 **ANALIZA SLAPP PROCESA U CRNOJ GORI:
ZAŠTITA MORA BITI SISTEMSKA**

UVOD

Publikacija “SLAPP tužbe – mehanizam za učutkivanje javnosti” nastala je u okviru projekta “Povećanje javne svesti o SLAPP tužbama u Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini” koji realizuje Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV), u saradnji sa partnerskim organizacijama Helsinški parlament građana Banja Luka (hCa) i Institut za medije Crne Gore (MMI).

SLAPP (Strategic Lawsuits Against Public Participation), odnosno Strateške tužbe protiv javnog istupanja, predstavljaju one tužbe koje su usmerene kao pritisak, pre svega, na medije, novinare i civilne aktiviste da bi ih odvratili od kritičkog istupanja. Postojanje kritičke javnosti bazični je preduslov funkcionisanja demokratskog sistema, te bilo koji mehanizam koji ima za cilj isključivanje javnosti zapravo je alat koji služi podrivanju demokratije.

Analiza procesa pokrenutih takvim tužbama, od kojih su neki opisani kroz analitičke članke i intervju objavljeni u okviru projekta “Povećanje javne svesti o SLAPP tužbama u Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini”, pokazuju da cilj tužioca nije da dobije obeštećenje i pravdu na sudu već da zaplaši tuženog i izloži ga trošku dok ne odustane od daljeg pisanja i izveštavanja – zbog čega branioci ljudskih prava upozoravaju da se ovakvim procesima zloupotrebljavaju demokratske institucije i ozbiljno ugrožavaju dosegnuti standardi zaštite ljudskih prava i sloboda.

Cilj ove analize, koja se oslanja na seriju medijskih članaka i stručnih analiza, kao i projekta u celini, je podizanje svesti javnosti o SLAPP tužbama u Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini, ali i stvaranje mreže novinara i analitičara zainteresovanih za izveštavanje i analizu SLAPP tužbi, te podsticanje javne debate o mehanizmima borbe protiv SLAPP tužbi i pravnom regulisanju ovog pitanja. Takođe, ovaj projekat nastoji da ukaže na negativan uticaj SLAPP tužbi na slobodu govora i slobodu medija.

Ideja je i da ove aktivnosti doprinesu jačanju [EDI mreže](#) kroz umrežavanje i jačanje solidarnosti između organizacija koje su opterećene SLAPP tužbama, zbog čega se one realizuju kroz platformu Engaged Balkans kao glavni interni komunikacioni kanal, a takođe i kroz objave u partnerskim medijima u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori.

Ovaj projekat je dobitnik nagrade EDI Community Choices Award, koju su podržali Ministarstvo spoljnih poslova SR Nemačke i EFB, saradnja čiji je domaćin Mreža evropskih fondacija.

ZABRINJAVAJUĆA PRETNJA DEMOKRATIJI

„Kako SLAPP tužbe sve više uzimaju maha širom Evrope, vreme je da zloupotreba pravnih postupaka i pravne pretnje usmerene prema novinarima i aktivistima – koji otkrivaju i izveštavaju o zloupotrebama moći – budu prepoznate kao jedan od najozbiljnijih izazova za fundamentalno pravo na slobodu govora i pravo na informisanje... SLAPP tužbe zapravo predstavljaju zabrinjavajuću pretnju demokratiji širom Evrope“

(Saopštenju CASE koalicije, 2023.)

SLAPP tužbe su građanske tužbe ili protivtužbe podnete protiv lica ili organizacija koji javno govore o pitanjima od javnog interesa, najčešće ih podnose javni funkcioneri, kompanije i biznismeni, u cilju zastrašivanja i cenzure, tako što tužene opterećuju dugim sudskim procesima i velikim finansijskim izdacima koji prate te postupke.

“SLAPP tužbe su samo jedan od alata u borbi protiv demokratije”, upozorila je u [intervjuu za Autonomiju](#) istraživačica na Evropskom univerzitetskom institutu EUI (European University Institute) Paulina Milevska, iz Poljske, navodeći da to potvrđuje i istraživanje koje je sprovedla poredeći situacije u Poljskoj, Mađarskoj i Sloveniji, jer je u tim zemljama, iako su članice Evropske unije, došlo do “demokratskog nazadovanja”.

Prema podacima Freedom House-a, Mađarska više nije prepoznata kao demokratska zemlja, a Poljska država sa polu-konsolidovanom demokratijom, dok je Slovenija pratila taj trend dok je vladu vodio Janez Janša.

Milevska je istakla da su u Poljskoj vladajuće partije taj mehanizam otvoreno koristile u borbi protiv nezavisnih medija i aktivista, kao i svih koji iznose drugačije mišljenje i kritike na račun vlasti, među kojima su često i univerzitetski profesori.

“SLAPP postupci se ne mogu posmatrati samo kao pretnje moćnika u slučajevima kada im se nešto ne sviđa, već pre kao **metod koji se koristi za uništavanje nezavisnih medija**”, ocenjuje Milevska.

Prema podacima [baze SLAPP tužbi Mreže organizacija udruženih u borbi protiv SLAPP tužbi u Evropi – CASE koalicije](#), Srbija je na 10. mestu u na listi 35 evropskih zemalja u kojima su mapirani slučajevi SLAPP tužbi u Evropi, kojih je u proteklih godinu dana bilo više od 250.

Na vrhu neslavne evropske liste je Poljska sa 128 SLAPP tužbi, a slede je Malta sa 88 i Francuska sa 76 registrovanih SLAPP tužbi.

CASE koalicija upozorava da su najčešće mete SLAPP tužbi novinari, medijske organizacije, urednici, aktivisti i NVO, a da ih najčešće pokreću oni na pozicijama moći, odnosno, kompanije i političari.

ANALIZA SLAPP PROCESA U SRBIJI: 'IMAJU SAMO JEDAN CILJ - DA NAS UĆUTKAJU'

„To su moćni ljudi i njima apsolutno ne znači ništa što im je uplaćena neka materijalna nadoknada za duševne bolove, njima je osnovni i jedini cilj da zastraše i da mi odustanemo od svih tih društveno angažovanih aktivnosti. Mi smo sve te nezakonite radnje i njihove dilove sa institucijama i Eparhijom sremskom izdigli na površinu, skinuli neki mrak. Oni najviše vole mrak i čim osvetlite sve te nezakonite radnje poput kršenja Zakona o šumama ili Zakona o zaštiti prirode i eklatantne primere urušavanja javnog interesa i javnog dobra, vi ste im onda neprijatelj.“

(Dragana Arsić, aktivistkinja organizacije Odbranimo šume Fruške gore)

Iako su decenijama zaglavljene u procesu evrointegracija, ovaj opasan trend ugrožavanja slobode govora revnosno slede i zemlje postjugoslovenskog regiona.

Sa 28 SLAPP tužbi, koliko ih je navedeno u Izveštaju CASE koalicije, Srbija se pozicionirala na četvrto mesto u postjugoslovenskom regionu, iza Hrvatske koja ima 54 slućaja, Bosne i Hercegovine sa 43, te Slovenije sa 42 takve tužbe. Iza Srbije je Severna Makedonija sa pet registrovanih SLAPP tužbi, dok u Crnoj Gori nije registrovana niti jedna takva tužba.

Na meti SLAPP tužbi i u Srbiji u najvećoj meri su novinari i mediji, te civilni aktivisti. Potvrđuju to i [podaci Nezavisnog udruženja novinara Srbije](#), prema kojima je tokom 2021. i 2022. godine podneto najmanje 40 tužbi protiv istraživaćkih novinara i medija, koje se mogu okarakterisati kao SLAPP. Ova statistika, uz to, obuhvata samo prijavljene slućajeve.

Zabrinutost zbog ućestalosti Strateških tužbi protiv ućešća javnosti u Srbiji izražava se i u ovogodišnjem [Izveštaju Saveta Evrope o Srbiji](#):

“Poverenik sa ozbiljnom zabrinutošću primećuje da strateške tužbe protiv ućešća javnosti (SLAPP) sve više koriste javni zvanićnici i preduzeća protiv novinara i branioca ljudskih prava u Srbiji u cilju suzbijanja kritićkog izveštavanja i javnog nadzora, koje često rezultiraju nerazumno visokim odštetnim zahtevima dosuđenim tužiocu.”

Rekorder na medijskoj sceni Srbije u tom pogledu je Mreža za istraživanje kriminala i korupcije – KRIK, protiv koje je podneto čak 12 takvih tužbi.

“Mi trenutno osim SLAPP tužbi drugih tužbi koje su protiv nas podnete i nemamo... Talas je krenuo početkom 2020. od kada je na našu adresu stiglo 12 tužbi, a do danas je samo jedan postupak pravosnažno okonćan – i to u našu korist“, [isprićala je za Autonomiju Bojana Jovanović, zamenica urednika KRIK-a.](#)

Prema njenim rećima, tuženi su uglavnom od ljudi iz vlasti ili onih koji su bliski Srpskoj naprednoj stranci i njenom trenutno neformalnom lideru:

„Među najpoznatijim imenima su svakako aktuelni ministar unutrašnjih poslova Bratislav Gašić i bivši direktor državnog preduzeća Elektromreže Srbije i kum predsednika države Nikola Petrović, kao i ljudi kojima se sudi pred sudom za organizovani kriminal – vlasnik ‘Jovanjice’ Predrag Koluvija i nekada jedna od najmoćnijih osoba u policiji, nekadašnja državna sekretarka u MUP-u Dijana Hrkalović”.

Iznosi koje traže tužbama kreću se od 400 hiljada do 55 miliona dinara.

Sve te tužbe vide isključivo kao pokušaj cenzure: „Zapravo, sve tužbe koje su u poslednjih nekoliko godina pokrenute protiv nas imaju samo jedan cilj – da nas ućutkaju”.

Veliki problem za sve koji su na meti SLAPP tužbi svakako je nepostojanje pravne regulative kojom bi takve tužbe bile prepoznate, što bi sudovima omogućilo da ih drugačije tretiraju.

Naime, u seriji analitičkih tekstova i intervjuja posvećenih problematici SLAPP tužbi objavljenih na portalu Autonomija svi sagovornici koji su se našli u sudskim procesima pokrenutim po osnovu takvih tužbi dele jedno isto iskustvo - tim tužbama ne osporavaju se činjenice ili tvrdnje koje su tuženi javno izneli, već im je cilj da se izvrši pritisak i da se ućutkaju oni koji ukazuju na narušavanje javnog interesa.

To se postiže na različite načine, a između ostalog psihičkim i finansijskim iscrpljivanjem kroz duge sudske procese.

“Jer, kada znate da je velika šansa da završite na sudu zbog neke konkretne teme ili svaki put kada pomenete neko ime, možete da se dovedete u situaciju da počnete da razmišljate da li je to vredno svega onoga što će da usledi”, ukazuju iz KRIK-a, navodeći da se na taj način podstiče i autocenzura.

“Kod nas to za sada nije slučaj, naprotiv, tužbama nas motivišu da nastavimo da se bavimo tim temama... Građani treba da znaju čime se bave ljudi koji imaju veliki uticaj u državi“, poručuju ipak iz redakcije KRIK.

Kao najbizarniji postupak kojem su izloženi iz KRIK-a navode drugu tužbu koju je protiv njih podnela Jedinica MUP-a za zaštitu svedoka a zbog informacije koju su objavili da su rukovodioci te policijske jedinice protiv njih već pokrenuli jedan postupak.

„Bukvalno su nas tužili zbog dve rečenice u kojima kažemo da su već podneli tužbu i koliko novca njome traže. Suđenje je okončano u maju ove godine, i to nakon samo jednog ročišta, i ekspresno smo osuđeni. Sudija Slobodan Keranović je u presudi otišao malo dalje u optužbama, pa je ‘učitao’ stvari koje ni sami policajci nisu naveli u tužbi. Tvrdio je, naime, da smo ih označili kao marionete režima koji postupaju u skladu sa neetičnim naredbama, kao i da su na rukovodećim pozicijama samo zato što su u navodnoj vezi sa ‘režimom’ i da to može uticati na njihovu budućnost, između ostalog, da mogu imati probleme na poslu kada se promeni vlast. Mi smo se, kao i uvek, žalili na presudu Apelacionom sudu u Beogradu koji ju je nedavno ukinuo i vratio suđenje na početak“, objašnjava Bojana Jovanović iz KRIK-a.

Novinari koji su izloženi SLAPP tužbama smatraju da je izuzetna važna solidarnost medijske zajednice, odnosno da na takve postupke javno reaguju novinarska i medijska udruženja, ali i podrška građana, zbog čega je bitno da se građani informišu o tome šta se dešava onima koji se bore za javni interes.

**Sem novinara, SLAPP tužbama izloženi su i aktivisti
nevladinih organizacija koji ukazuju na ugrožavanje javnog
interesa.**

Jedno novosadsko udruženje ekoloških aktivista našlo se faktički preko noći u kafkijanskom procesu i time se kandidovalo za čelnu poziciju na listi "inkriminiranih" NVO u SLAPP postupcima.

Zbog jedne protestne šetnje aktivisti i aktivistkinje pokreta Odbranimo šume Fruške gore iz Novog Sada pod motom „Svi za šume – šume za sve“, održane u oktobru 2021. godine - "zaradili su" čak pet tužbi od istih tužilaca - bračnog para Petrić, suvlasnika kompanije „Galens“.

Tokom protesta aktivisti su presekli katanac i deo ograde koju su, kako tvrde, Petrići nezakonito postavili oko svog budućeg turističkog kompleksa, budući da je u pitanju javni planinarski put u delu Nacionalnog parka „Fruška gora“.

Nakon toga protiv njih vlasnici kompanije pokrenuli su pet sudskih postupaka.

„Danas biti aktivista u našem društvenom kontekstu nije baš lako jer moraš malo u sud, malo u policiju, malo na teren sa svim rizicima. Naš aktivista Petar Živanović je na Fruškoj gori doživeo da bude pretučen, tako da nije baš da se ljudi lako uključuju u ovaj konkretan vid borbe“, [ispričala je za Autonomiju Dragana Arsić, aktivistkinja pokreta Odbranimo šume Fruške gore.](#)

Ona ipak poručuje da ih dvogodišnja sudska epopeja na koju su bili primorani zbog borbe za javni interes nije ni zastrašila ni pokolebala, već zapravo dodatno inspirisala da nastave sa svojim aktivnostima.

Svim aktivistima sugeriše i da, ukoliko se nađu u sličnoj situaciji, odmah potraže pravnu pomoć, ali i podršku medija kako bi javnost bila upoznata sa onim šta im se dešava.

„Umesto anonimnosti i borbe u tišini javnost je mnogo bolje rešenje. Javnost je jedan vid samoodbrane... Vidljivost u javnosti vam, kao ličnosti sa imenom i prezimenom koja je izložena tužbama i pravnoj torturi, donosi dodatno oružje“, smatra Dragana Arsić.

Jedan od pet postupaka protiv ove NVO okonačan je sredinom septembra, kada je Apelacioni sud u Novom Sadu doneo pravosnažnu presudu kojom je odbijena žalba suvlasnice kompanije Galens Sanje Petrić i potvrđena prvostepena odluka Osnovnog suda koja je bila u korist Dragane Arsić. Petrić je žalbom tražila da joj Arsić isplati ukupno 800.000 dinara na ime nematerijalne štete za povredu ugleda i pretrpljeni strah, zbog protesta protiv ograđivanja dela Nacionalnog parka Fruška gora. Sud je u ovom slučaju presudio da tužilja mora Dragani Arsić da nadoknadi troškove sudskog postupka u iznosu od 89.600 dinara.

Presuda Apelacionog suda značajna je jer se u njenom obrazloženju potvrđuje pravo aktivista da protestuju i da izražavaju kritičke stavove prema nadležnim institucijama, te ocenjuje da su oni to zapravo i radili.

„Presek stanja je takav da je prvostepeni skor 5:0 u našu korist. Od krivične tužbe za povredu poslovnog ugleda i kreditne sposobnosti su odustali nepunih godinu dana od podnošenja. Žalili su se na ostale četiri i za sada su pristigle dve drugostepene odluke Apelacionog suda od kojih je jedna u moju korist u potpunosti, a jedna je u korist Nebojše Petrića, gde sam ja osuđena zbog reči 'tajkun', navela je Dragana Arsić.

Novac za kaznu u iznosu od 70.000 dinara i prateće sudske troškove, koje je morala da plati, sakupljen je u roku od 24 sata zahvaljujući pre svega solidarnosti aktivista iz Novog Sada. U toku je žalbeni postupak pred Vrhovnim sudom.

Slučaj Dragane Arsić ogolio je još jednu činjenicu – da je pravosudni sistem efikasniji u postupanju kad postupke pokreću moćniji društveni akteri, te da ipak ima onih koji su manje jednaki pred zakonom.

Naime, Dragana Arsić je tokom 2021. i 2022. godine 28 puta bila u novosadskom sudu kao tužena u navedenim postupcima. Istovremeno, po tužbama koje je ona pokrenula protiv vlasnika Galensa nema pomaka jer još uvek traje predistražni postupak.

Aktivisti organizacije Odbranimo šume Fruške gore su još u maju 2022. godine podneli prijavu protiv suvlasnika Galensa za uzurpaciju državnog zemljišta u okviru lokaliteta Kesten koje su, prema tvrdnji aktivista, nezakonito ogradili.

„Mi smo tu krivičnu prijavu podneli i protiv bivšeg direktora Javnog preduzeća ‘Nacionalni park Fruška gora’ Radoslava Krunića, bivše predsednice opštine Beočin kao i drugih povezanih lica, ako se utvrdi da su učestvovala u tome. Jer, uzurpacija, bespravno zauzimanje državnog zemljišta je krivično delo i to ne može da se uradi ako nemate podršku upravljača i nadležnih institucija. To je još u predistražnoj fazi“, navela je Dragana Arsić.

ANALIZA SLAPP PROCESA U BOSNI I HERCEGOVINI: SISTEM PO MJERI ONIH KOJI UGROŽAVAJU JAVNI INTERES

„Cilj SLAPP tužbi je cenzura, zastrašivanje i gušenje javne kritike, najčešće prema vlasti ili kompanijama, na način da vas se optereti procesom i troškom pravne odbrane dok ne odustanete od kritike ili protivljenja. Cilj je upravo to da vas se godinama iscrpljuje i zastrašuje, dok se ne predate... A ako uzmete u obzir da je dobar dio sudova ovdje pod direktnom političkom kontrolom, onda je jasno da je to efikasno sredstvo koje koriste vlasti i tajkuni povezani s njom da probaju ušutkati svoje kritičare.“

(Danijal Hadžović, urednik političke rubrike u sarajevskom „Dnevnom avazu“)

SLAPP tužbe predstavljaju rastuću prijetnju pravu na slobodu izražavanja u brojnim državama članicama Vijeća Evrope, pa tako i u Bosni i Hercegovini, koja se našla među prvih deset država po broju pokrenutih SLAPP procesa.

Dosadašnji slučajevi SLAPP tužbi koje su počele da uzimaju maha u Bosni i Hercegovini i njihova analiza, pokazali su da ih karakteriše nekoliko zajedničkih faktora:

- Da su tužitelji oni koji, uglavnom, maju dovoljno resursa da mogu sebi priuštiti odugovlačenje sudskih procesa;
- Da su tuženi, po pravilu, istraživački novinari/ke i aktivisti/ce, najčešće ekološki, koji se bave “osjetljivim” društvenim temama. Te teme se, najčešće, tiču zaštite životne sredine, trošenja javnog novca ili javnih nabavki, dakle pitanja od opšteg i javnog interesa;
- Da se tužba za klevetu kao pravno sredstvo zloupotrebljava, jer su tužbeni zahtjevi uglavnom neutemeljni, ne spore tačnost napisanog, nego samo kontekst ili način pisanja;
- Da ovi procesi traju neopravdano dugo, i po 12 godina, što sa sobom povlači visoke sudske takse i advokatske troškove;
- Da im motiv nije dokazivanje navodne klevete, nego stvaranje pritiska, zastrašivanje i odvracanje novinara i aktivista od posla ili pisanja o spornim poslovima tužitelja;
- Da se vrlo negativno odražavaju na emotivno, fizičko i psihičko zdatlje tuženih novinara i aktivista, koji, umjesto svojim poslom, bivaju prinuđeni da se pozabave sami sobom i dokazivanjem svog profesionalnog i ličnog kredibiliteta;
- I na kraju, da SLAPP tužbe, kao takve, nisu prepoznate u pravnom sistemu države.

U slučajevima aktivista i aktivistica u BiH, kao tužitelji se pojavljuju kompanije koje ne žele da se preispituju njihovi investicioni poslovi koji se direktno tiču eksploatacije prirodnih resursa u Bosni i Hercegovini.

Jedan od najpoznatijih slučajeva sukobljavanja aktivista i investitora se ticao izgradnje malih hidroelektrana na Kasindolskoj rijeci u Istočnom Sarajevu. Tada su dvije mlade žene Sunčica Kovačević i Sara Tuševljak, koje su u to vrijeme bile studentice, dobile tužbe za navodnu klevetu zato što su osporovale dozvole koje je firma Green Invest / BUK d.o.o dobila za izgradnju minihidroelektrana na rijeci Kasindol, koja je, inače, Prostornim planom Republike Srpske planirana za zaštitu kao prirodni zaštićeni predio. [Sudski proces protiv Sare i Sunčice, koji je započeo početkom 2022. godine, i dalje je u toku.](#)

Odbacivanje ovih tužbi, koje su prepoznate kao klasične SLAPP tužbe, zatražilo je i više od 140 organizacija i pojedinaca iz BiH, regiona, Evrope i SAD, koji su se potpisali na Otvoreno pismo upućeno diplomatskim predstavnicima Belgije, gdje je sjedište kompanije Green Invest, Delegaciji EU u BiH i drugim relevantnim međunarodnim institucijama. Pismo sadrži i 2500 potpisa građana Istočnog Sarajeva koji su se usprotivili izgradnju minihidroelektrana na Kasindolskoj rijeci.

Sa sličnom tužbom da šteti poslovima i ugledu investitora suočila se i aktivistica Amela Šabić Ahmečković, iz opštine Jezero, malog mjesta smještenog u sjeverozapadnom dijelu BiH na rijeci Plivi. Ona se javno usprotivila geološkim istraživanjima kompanije “Lykos Balkans Metals”, strahujući da bi eksploatacija teških metala na području ove opštine mogla dovesti do erozija, odrona i zagađenja rijeke Plive i njenog sliva. Iako je tužba povučena, to je ostavilo posljedice na Amelu, koja se nikad ranije nije susrela ni sa kakvim tužbama – taj proces i odrazio se na njeno fizičko i psihičko zdravlje.

„Strah od suđenja je postojao. Kada sam dobila tužbu, ja sam se jako loše osjećala. Poslije svih tih dešavanja ja sam i oko operisala. Imala sam stresnu situaciju zbog koje mi se povisio očni pritisak, vjerovatno od straha i onda mi je pukao kapilar. Operacija me koštala skoro i koliko je iznosila tražena odšteta u tužbi“, ispričala je [Amela Šabić Ahmečković za Autonomiju.](#)

S druge strane, **novinari i novinarke koji su na meti SLAPP tužbi** su, po pravilu, oni koji istražuju i izvještavaju o kriminalu i korupciji, razotkrivajući rodbinske i partijske veze koje stoje iza dobijenih tendera i milionskih poslova plaćenih iz javnih budžeta.

Dva portala Žurnal.info i Capital.ba koji pišu i istražuju ove teme, “prednjače” po broju dobijenih SLAPP tužbi u Bosni i Hercegovini.

Capital.ba je do sada imao devet SLAPP tužbi, dok Žurnal trenutno ima 50 aktivnih SLAPP procesa koji i finansijski i na svaki drugi način iscrpljuju ovu medijsku kuću i njene novinare.

“Veoma je teško naći novinara koji se želi baviti istraživačkim novinarstvom. Ljudi su u našem poslu frustrirani već time što unaprijed znaju da će imati problema zbog posla. Treba se sa time nositi. Informišete javnost o stvarima koje su bitne za njih, a onda vodite pravne bitke protiv onih koji su krivi i odgovorni za neku korupciju, kriminal i nezakonitost. Umjesto da se sistem bavi njima nakon otkrivanja istine i njenog potkrepljivanja dokazima, novinar se bori i protiv njih i protiv sistema i mora uporno dokazivati svoj kredibilitet”, istakao je [urednik portala Žurnal i direktor Centra za razvoj medija i analize iz Sarajeva Eldin Karić.](#)

Situaciju u Republici Srpskoj dodatno usložnjava vraćanje klevete u okvire Krivičnog zakonika RS, što već daje efekte koje su vlasti i htjele da vide, a to je da su ljudi postali oprezniji kada govore i pišu.

Prema riječima Siniše Vukelića, glavnog i odgovornog urednika Capitala, kriminalizacija klevete

uticala je i na novinarske izvore “koji sada više strahuju da vam se javljaju i daju neke informacije”, ali i generalno na sagovornike koji su mnogo oprezniji u svojim izjavama kada komentarišu određene pojave u društvu. Iza tužbi protiv Capitala stoje djeca, zetovi i kumovi visokopozicioniranih političara, čije firme su ostvarile poslove vrijedne desetine miliona maraka.

“Njima se ne sviđa što se piše o njima, bez obzira što oni posluju s državom na netransparentan način ili često pod vrlo sumnjivim okolnostima dobijaju javna sredstva”, [izjavio je Vukelić](#).

Kad je riječ o dužini sudskih procesa pokrenutih u BiH na osnovu SLAPP tužbi, na rasplet nekih parnica čeka se i više od decenije. Žurnal ima tužbe koje su na drugostepenom sudu od 2012. godine (11 godina), a glavna i odgovorna urednica “Oslobođenja” Vildana Selimbegović je na presudu suda da nije kriva za klevetu, čekala devet godina.

“Sve dok je naše pravosuđe u raljama politike, nama su progoni (pre)suđeni“, [poručila je Selimbegović](#).

Iako je neko “pravilo” da se odštetni zahtjevi koji se potražuju za nematerijalnu štetu zbog klevete kreću oko 5000 BAM (2500 EUR), i tu ima izuzetaka. Tako Žurnal ima prvostepenu presudu na 180.000 BAM (90.000 EUR), “gdje se jasno vidi da je sud išao na to da nas uplaši i pokaže nam da se tom pričom (o narko kartelu, *prim. aut*) više ne bavimo” dok je list “Dnevni avaz” isplatio najveću odštetu za SLAPP tužbu u BiH do sada, basnoslovnih 212.000 KM (oko 108.000 EUR). I to na ime penala za navodno neprovođenje presude, koliko ih se nakupilo za 12 godina od izricanja sudske odluke.

„Pa to vam pokazuje apsurd države u kojoj živimo i sistema na kojem se ona zasniva. Dakle, nakon što ste isplatili odštetu od tih nekih 2-3 hiljade maraka, nakon 12 godina vam se, za svih tih 12 godina, izračunaju penali za navodno neprovođenje presude, tj. za banalni propust što je presuda objavljena u manjem formatu nego što je propisano. A vi ste u tih 12 godina objavljivali desetine hiljada novih tekstova i promijenili stotine ljudi u redakciji. Oni sada ispaštaju i u pitanje im dolazi egzistencija za nešto što je bilo prije 12 godina, zato što se sud sad sjetio da tako sada odluči?! Šta je to nego klasično izživljavanje nad medijima, demonstracija sile i pokušaj da vas slome“, [istakao je Danijal Hadžović, urednik političke rubrike u sarajevskom „Dnevnom avazu“](#).

Mogućnosti odbrane od SLAPP tužbi svode se na angažovanje advokata i advokatica, “a nije lako naći advokata koji razumije problematiku i mehanizam funkcionisanja SLAPP tužbi, od kojih su mnoge prošle ispod radara”. Tuženim novinarima besplatnu pravnu pomoć pruža Udruženje BH novinari, ukoliko se procijeni da je tužba stvarno neosnovana i da je to pritisak na novinare. Ili se snalaze na druge načine.

Generalno opažanje sagovornika, kako novinara i aktivista, tako i njihovih advokata, čije izjave su objavljene u seriji tekstova na [portalu Autonomija](#), je da se “mora jačati odbrambena moć novinara i medija kako bi se amoritizovao udar na pojedinca i prenio napad na sistem odbrane”, ali i jačati mreže podrške, jer je “jako važno da postoji ta sigurnosna mreža i da znate da nećete ostati sami”.

Prema najavama iz Udruženja “BH novinari”, jedan takav odbrambeni sistem, tj. Fond za odbranu novinara i novinarki u Bosni i Hercegovini, trebao bi biti uspostavljen do kraja godine i “predstavljaje sveobuhvatan sistem pravne zaštite novinara i novinarki i bit će održiv dugoročno”¹.

1 “Fond za odbranu novinara u BiH od naredne godine” (12.09.2023): https://media.ba/bs/vijesti-i-dogadaji-vijesti/fond-za-odbranu-novinara-u-bih-od-naredne-godine?fbclid=IwAR3-eIQoEPbOBDY1k-1mPgAl2CLq5vas4JVn5CeBreoyefMQmRGETO_pfw

Svi se, takođe, slažu, da se mora raditi i na **novim zakonskim rješenjima** koja bi još u pripreмноj fazi postupka omogućila odbacivanje tužbi za koje se procijeni da imaju karakteristike SLAPP-a. Trenutno u Bosni i Hercegovini, takvu inicijativu zagovara Aarhus centar koji je pripremio Nacrt zakona o građanskoj inicijativi i zaštiti građana/ki i aktivista/ica Federacije Bosne i Hercegovine koji u sebi sadrži i ANTI-SLAPP odredbe.

„Ako građani i aktivisti zalažu svoje vrijeme, zdravlje i čak živote da riješe neki problem u društvu, najmanje što im se može pružiti zauzvrat jeste osnovna zaštita, koja trenutno ne postoji u zakonima”, istakla je [Emina Veljović, izvršna direktorica Udruženja „Aarhus centar u BiH“](#).

Anti-SLAPP ima za cilj da spriječi moćnike da koriste sudove kako bi zastrašili ljude koji se bore za svoja ugrožena prava i interese društva. Osim mogućnosti odbacivanja tužbe još u pripreмноj fazi postupka, ove odredbe zagovaraju i proporcionalnost prilikom određivanja iznosa za naknadu štete, odnosno balans između ekonomske snage medija, javnog interesa i prava na obeštećenje. Takođe, predlažu i ograničenje roka zastare unutar kojeg se sudski proces mora završiti, kako bi se ograničili troškovi naknada, a neki od prijedloga idu i u pravcu toga da se uvede prekršajna odgovornost za osobe koje tužbu svjesno koriste kao pravno sredstvo ućutkivanja društveno aktivnih lica.

Osim toga, kada se govori o SLAPP tužbama, mora se imati u vidu i kontekst u kojem rade novinari/ke i aktivisti/ice u Bosni i Hercegovini. Prostor za njihov rad se stalno sužava, te SLAPP tužbe dodatno otežavaju novinarsko i aktivističko djelovanje.

Napadi na novinare i aktiviste se neadekvatno procesuiraju i javno ne osuđuju, a sužavanje prostora za rad branitelja i braniteljica ljudskih prava vidljivo je kroz usvajanje ili najavu usvajanja nekoliko restriktivnih zakona kojima se ograničavaju neka od osnovnih ljudskih prava, kao što je pravo na slobodu izražavanja, pravo na slobodan pristup informacijama ili pravo na slobodu udruživanja, bez kojih je rad novinara i aktivista civilnog društva nezamisliv. Pa su tako, u ovoj 2023. godini, usvojene izmjene i dopune Krivičnog zakona Republike Srpske kojima se kriminalizuje kleveta u ovom entitetu, a na nivou BiH usvojen je Zakon o slobodi pristupa informacijama BiH, kojim se, suprotno od njegovog naziva, zapravo onemogućava pristup velikom broju informacija od javnog interesa. Zakon, naime, sadrži dugu listu izuzetaka ili mogućih ograničenja kod pristupa informacijama u posjedu javnih vlasti. U Republici Srpskoj je, pored toga, najavljeno usvajanje i Zakona o posebnom registru i javnosti rada neprofitnih organizacija. Ovaj zakon udruženja građana koji primaju donacije iz inostranstva označava kao “agente stranog uticaja”, što je stigmatizirajuća pravna kvalifikacija koja može nanijeti štetu udruženjima i čak ih izložiti prijetnjama ili napadima u javnosti.

No, ohrabruju izjave novinara i aktivista, objavljene u tekstovima na portalu Autonomija, u kojima poručuju da ih prijetnje i tužbe neće zaustaviti, da će nastaviti pisati i raditi kao i do sada, da interesi investitora ne mogu biti isped prirode i ljudi, i da političari ne mogu nekažnjeno uzimati i trošiti javni novac, dajući ga kompanijama svoje djece, rođaka ili partijskih drugova.

“Ne postoji cifra, prijetnja, niti bilo koja je vrsta pritiska, koja će nas zaustaviti. Naša misija i vizija su takve da se ovo šta radimo mi, kao i naše kolege u istoj situaciji, ne smije zaustaviti. Kada bi se to desilo, u našoj zemlji bi zaista zavladao totalni mrak. Zamislite samo na šta bi sve ovo ličilo da nema novinara koji ukazuju na korupciju i zloupotrebe”.

(Eldin Karić, urednik portala Žurnal i direktor Centra za razvoj medija i analize iz Sarajeva)

ANALIZA SLAPP PROCESA U CRNOJ GORI: ZAŠTITA MORA BITI SISTEMSKA

„Upravo SLAPP tužbe imaju za cilj da zaustave dalje istraživanje od javnog interesa... Tužiocima i tužiteljicama, koji u Crnoj Gori koriste ovaj mehanizam uglavnom su pojedinci koji time štite svoje interese, najčešće političke i ekonomske, svoju reputaciju ili bilo koje druge lične interese. Trenutno se tužbe usmjerene protiv učešća javnosti ili govora pred crnogorskim sudovima jedino mogu prepoznati kao građanske tužbe, u parničnom ili prekršajnom postupku, uz koje tužilac ili tužiteljica podnosi zahtjev za naknadu nematerijalne štete i troškova postupka, zbog povrede časti, ugleda, dostojanstva, zaštite privatnosti i ličnih podataka itd.”

(Jovana Davidović, saradnica u nastavi na Fakultetu političkih nauka u Podgorici)

SLAPP (strategic lawsuits against public participation - strateške tužbe protiv učešća javnosti) označava „tužbe koje sadrže tužbene zahtjeve bazirane na kleveti, a koje su zapravo podnijete sa ciljem zastrašivanja, opterećivanja, kažnjavanja ili uznemiravanja tuženog zbog javnog govora protiv tužioca, čiji su predmet pitanja od opšteg interesa”².

Crnogorsko zakonodavstvo ne prepoznaje SLAPP tužbe, iako pravni zastupnici medija sa kojim smo razgovarali, smatraju da pojedine tužbe protiv medija imaju SLAPP karakteristike, te da ih i sami mediji tako tretiraju. Dodatan problem predstavlja i to što crnogorski sudovi nemaju propisane kriterijum na osnovu kojih bi mogli da pojedine tužbe tretiraju kao SLAPP³.

Krivična djela klevete i uvrede u Crnoj Gori dekriminalizovana su još 2011. godine i za ta krivična djela učinjena putem medija novinari/ke, urednici/e i mediji ne mogu biti kažnjeni, čime je zemlja ispunila jednu od važnih preporuka Evropske komisije. Ipak, pojedine političke partije se u posljednje vrijeme zalažu za vraćanje krivičnog djela klevete i uvrede u Krivični zakonik Crne Gore⁴.

Prema mišljenju pravnih stručnjaka, SLAPP tužbe pred sudovima jedino se mogu prepoznati kao građanske tužbe (u parničnom ili prekršajnom postupku) uz koje tužilac/teljka podnosi zahtjev za naknadu nematerijalne štete i troškova postupka, zbog povrede časti, ugleda, dostojanstva, zaštite privatnosti i ličnih podataka i slično⁵.

Crnogorskim pravnim sistemom još uvijek nije regulisan anti-SLAPP mehanizam zaštite, novinara/ki, lica ili organizacija koji javno govore o pitanjima od javnog interesa niti postoje drugi pravni mehanizmi koji bi bili na raspolaganju tuženim licima, a kojima bi oni pred sudom dokazali da se protiv njih vode SLAPP postupci⁶.

2 Merriam – Webster, SLAPP suit, Dostupno na: <https://bit.ly/478kHQB>, Pristupano:13.11.2023

3 Đurnić, Mediji vide SLAPP tužbe, za sudove ne postoje, Autonomija.info, 11.10.2023, Dostupno na: <https://bit.ly/46ev0S7>, Pristupano: 13.11.2023

4 Ivanović, Jovana Davidović: Crnoj Gori hitno potrebno donošenje zakonodavstva protiv SLAPP tužbi, Autonomija.info, 31.10.2023, Dostupno na: <https://bit.ly/47sESsm>, Pristupano: 13.11.2023

5 Intervju sa advokatom Mirkom Boškovićem, septembar 2023

6 Ivanović, Jovana Davidović: Crnoj Gori hitno potrebno donošenje zakonodavstva protiv SLAPP tužbi, Autonomija.info, 31.10.2023, Dostupno na: <https://bit.ly/47sESsm>, Pristupano: 13.11.2023

Advokat Mirko Bošković smatra da **motiv za podnošenje SLAPP tužbi nije ostvarivanje sudske zaštite zbog povrede nekog prava tužioca, već postizanje drugih ciljeva**, kao što je zastrašivanje ili izlaganje velikim troškovima tuženog (najčešće novinara i medija), kako bi se obeshrabrili u daljem djelovanju, istraživanju i iznošenju u javni prostor tema od društvenog značaja⁷.

Prema podacima Sindikata medija Crne Gore⁸, od 2011. godine, kada je dekriminalizovana kleveta, do 2020. godine, identifikovao je 210 tužbi zbog povrede časti i ugleda pred crnogorskim osnovnim sudovima protiv novinara i medija⁹.

Tužbeni zahtjevi dostizali su cifru od tri miliona eura. Od ukupnog broja tužbi oko 100 njih su inicirali građani jer su smatrali da su objavljenim medijskim sadržajima novinari i mediji povrijedili neko njihovo pravo¹⁰.

Istraživanje je pokazalo da je najviše tužbi pokrenuto protiv dnevne novine Dan, i to čak 41. Na drugom mjestu je nezavisni dnevnik Vijesti (36). Pokrenuto je i 12 tužbi protiv nekadašnjih Dневnih novina i 12 protiv Pink M televizije, kao i 9 tužbi protiv nedjeljnika Monitor. Po šest tužbi pokrenuto je protiv portala Aktuelno.me i Televizije Glas Plava¹¹.

Kada su u pitanju iznosi koji su traženi od pojedinačnih medija, analiza je pokazala da od broja tužbi ne zavisi novčani iznos koji se traži od medija. Tako je više od 1.2 miliona eura traženo od nezavisnog dnevnika Vijesti, od čega je pravosnažno dosuđeno 12.000. Od Dana je u tužbenim zahtjevima traženo 358.300, dok je dosuđeno 16.500. Od Monitora je u tužbama traženo 277.000 eura, dok je dosuđeno 7.000. Informeru je u tužbenom zahtjevu traženo 200.000 eura, dok je dosuđeno 5.000 kao i Pinku M, od koga je traženo 123.000, a dosuđeno 9.500 eura¹².

Prosječno trajanje postupka po tužbi zbog povrede prava ličnosti, crnogorskim osnovnim sudovima trebalo je u prosjeku dvije godine da odluče. Najduži postupak trajao je pet godina, a 30 postupaka okončano je za manje od 12 mjeseci. Najveći broj postupaka riješen je tokom prve godine (56) ili druge (35)¹³.

Među najčešćim tužiocima u aktivnim slučajevima pojavljuju se građani (21) i prvo mjesto dijele sa medijima, koji su podnijeli čak 21 tužbu protiv konkurencije¹⁴. Takođe, u odnosu na pravosnažno okončane predmete, najviše su tuženi štampani mediji i to 26 puta, dok se među aktivnim slučajevima čak 22 odnosi na tužbe protiv portala (među tuženim portalima su i dva glasila elektronskog medija – radija). U 10 aktivnih slučajeva tužene su televizije, a u jednom slučaju nevladina organizacija¹⁵.

Novinar i stručni saradnik Sindikata medija Crne Gore Dražen Đurašković ukazuje da je istraživanje identifikovalo i dva fenomena. Prvi – da je značajan udio onih koji su bili na izvoru moći, političkoj, ekonomskoj ili društvenoj, te da su u 35 slučajeva presavili tabak protiv medija i obratili se sudu. U tim slučajevima su i najveći tužbeni zahtjevi, a registrovan je i slučaj sa nevjerovatnim

7 Đurnić, Mediji vide SLAPP tužbe, za sudove ne postoje, Autonomija.info, 11.10.2023, Dostupno na: <https://bit.ly/46ev0S7>, Pristupano: 13.11.2023

8 amović-Veličković, Laković-Konatar, Činjenicama protiv tužbi: Deset godina dekriminalizacije klevete, Sindikat medija Crne Gore, Februar 2021, Dostupno na: <https://bit.ly/3u90uwn>, Pristupano: 13.11.2023

9 Autonomija, Dražen Đurašković: SLAPP tužbe u Crnoj Gori ne tretiraju se kao izvor pritiska na novinare, Autonomija.info, 22.09.2023, Dostupno na: <https://bit.ly/47rYQU7>, Pristupano: 13.11.2023

10 *Ibid*

11 Camović-Veličković, Laković-Konatar, Činjenicama protiv tužbi: Deset godina dekriminalizacije klevete, Strana 10, Sindikat medija Crne Gore, Februar 2021, Dostupno na: <https://bit.ly/3u90uwn>, Pristupano: 13.11.2023

12 Camović-Veličković, Laković-Konatar, Činjenicama protiv tužbi: Deset godina dekriminalizacije klevete, Strana 11, Sindikat medija Crne Gore, Februar 2021, Dostupno na: <https://bit.ly/3u90uwn>, Pristupano: 13.11.2023

13 *Ibid*

14 Camović-Veličković, Laković-Konatar, Činjenicama protiv tužbi: Deset godina dekriminalizacije klevete, Strana 10, Sindikat medija Crne Gore, Februar 2021, Dostupno na: <https://bit.ly/3u90uwn>, Pristupano: 13.11.2023

15 Camović-Veličković, Laković-Konatar, Činjenicama protiv tužbi: Deset godina dekriminalizacije klevete, Strana 14, Sindikat medija Crne Gore, Februar 2021, Dostupno na <https://bit.ly/3u90uwn>, Pristupano: 13.11.2023

tužbenim zahtevom od 150.000 eura.

Durašković navodi da među javnim funkcionerima koji prednjače u podnošenju tužbi i bivši predsjednik Crne Gore Milo Đukanović, koji je, zajedno sa svojom porodicom u tužbama tražio gotovo pola miliona eura. Osim Đukanovića, na listi tužilaca bili su i biznismeni, javne ličnosti, političari i druge osobe iz javnog života¹⁶.

On ističe da je zanimljivo da su **sudovi ipak masovno odbijali ove tužbene zahtjeve**, smatrajući da prevagu ima pravo javnosti da zna, pri tome su se crnogorske sudije dosta oslanjale na praksu Evropskog suda za ljudska prava. Navodi da je jedan takav slučaj i trenutno aktivan u Osnovnom sudu u Podgorici, gdje je još 2019. godine Đukanović tužio dnevnik "Vijesti" i odbjeglog biznismena Duška Kneževića, zbog intervjua koji je taj list objavio, a u kome je Knežević iznio teške optužbe na račun Đukanovića. Bivši predsjednik je od medija i Kneževića tražio po 50.000 eura¹⁷.

Tvrđi i da crnogorski pravni sistem trenutno ne prepoznaje nikakve anti-SLAPP mehanizme zaštite, koji bi bili na raspolaganju novinarima i medijima, niti je stručna javnost otvorila debatu o ovim pitanjima. Navodi da će nova prilika za to svakako biti nova regulativa koja će postati sastavni dio zakonodavstva Evropske unije, a time i predmet pregovora Crne Gore o pristupanju EU¹⁸.

Ističe da je **veliki izazov pomenuta mogućnost rekriminalizacija klevete**, koja se nedavno dogodila u Republici Srpskoj. Rekriminalizacijom klevete crnogorski novinari mogu biti predmet tih postupaka, ukoliko izvještavaju, na primjer o firmama ili zvaničnicima iz te države, ako nadležni organi procijene da u tom sadržaju ima elemenata klevete¹⁹.

Primjeri SLAPP tužbi u crnogorskim medijima: Od 2020. godine do danas, protiv Jumedia Mont d.o.o.-a (koji je izdavač dnevnog lista Dan) podnijeto je osam tužbi. Ukupni odštetni zahtjevi iznose 31.500 eura, od čega je najveći odštetni zahtjev bio 10.000 eura.

Advokat Nebojša Asanović kazao je da su završena četiri predmeta protiv lista Dan, dok je isto toliko u toku. U dva predmeta medij je bio u obavezi da plati naknadu nematerijalne štete u ukupnom iznosu od 2.400 eura i troškove postupka. U jednom predmetu tužilac je odustao od tužbe, dok je u posljednjem predmetu Viši sud preinačio presudu Osnovnog suda i odbacio tužbeni zahtjev²⁰.

U Jumedia Mont d.o.o. kažu da tužbu advokatice Ane Đukanović od prije više od deset godina doživljavaju kao SLAPP.

Radi se o poznatom slučaju kada je sestra bivšeg predsjednika Mila Đukanovića, advokatica Ana Đukanović 2012. godine tužila dnevne listove „Vijesti“ i „Dan“ i tražila isplatu od ukupno 200.000 eura za pretrpljene duševne bolove, a zbog tekstova objavljenih u ovim medijima, u kojima se ona povezuje sa korupcionaškom aferom tokom procesa privatizacije crnogorskog Telekoma.

U dva navrata Osnovni sud je presuđivao u korist Dana, ali više sudske instance preinačavale su tu presudu. U međuvremenu je Ustavni sud ukinuo presudu Vrhovnog suda, a koja se odnosila na presudu Višeg suda, kojom je dnevni list „Dan“ po tužbi Đukanović kažnjen sa 5.000 eura.

16 Autonomija, Dražen Đurašković: SLAPP tužbe u Crnoj Gori ne tretiraju se kao izvor pritiska na novinare, Autonomija.info, 22.09.2023, Dostupno na: <https://bit.ly/47rYQU7>, Pristupano: 13.11.2023

17 Ibid

18 Ibid

19 Ibid

20 Đurnić, Mediji vide SLAPP tužbe, za sudove ne postoje, Autonomija.info, 11.10.2023, Dostupno na: <https://bit.ly/46ev0S7>, Pristupano: 13.11.2023

Kao razlog ukidanja presude Ustavni sud, između ostalog, navodi da je "ovakvom odlukom drugostepenog suda ugroženo pravo na slobodu govora i izražavanja". Vrhovni sud je međutim ponovo odbio zahtjev za reviziju, nakon čega je izdavač dnevnog lista Dan podnio ustavnu žalbu koja je i sada na čekanju²¹.

Protiv "Nove Pobjede", u prethodne tri godine podnijeto je sedam tužbi zbog povrede časti i ugleda, a od osam parničnih postupaka, tri su pravosnažno okončana.

U dva pravosnažno okončana parnična postupka, Nova Pobjeda je uspjela u sporu i dosuđena joj je naknada troškova, dok je, u trećem postupku, tužiocu dosuđena naknada štete u iznosu od 3.000 eura, a pravosnažna odluka u tom predmetu se, po ustavnoj žalbi Nove Pobjede, preispituje pred Ustavnim sudom. Odštetni zahtjevi su iznosili u prvom slučaju 1.500 eura, drugom 3.000 eura, trećem 1.100 eura, četvrtom 50.000 eura, petom 11.000 eura, šestom 3.500,00 eura, dok u sedmom sporu nije još preciziran tužbeni zahtjev²².

Iz "Nove Pobjede" navode da su tužbe sa istaknutim tužbenim zahtjevima od 11.000 eura i 50.000 eura tretirane od strane osnivača medija kao SLAPP tužbe, ali da u tim slučajevima nije donijeta ni prvostepena odluka.

Jedan od primjera odnosi se i na slučaj kada je dnevni list Pobjedu tužio Ivan Vojinović zbog teksta u kome su objavljena operativna saznanja policije da je on napao Janka Gardaševića u Nikšiću. Porodica je demantovala te navode o njegovoj povezanosti sa ovim događajem, što je Pobjeda i objavila shodno Zakonu o medijima.

List je objavio i da su istražitelji naknadno ustanovili da Vojinović, u vrijeme napada na Gardaševića, nije bio u Nikšiću i otklonili sumnju o njegovom učestvovanju u ovom incidentu.

Advokatica Milja Đuranović koja zastupa nekoliko crnogorskih medija, a između ostalih je i uključena u sporove „Pobjede“ i „Portala Analitika“, čiji su osnivači „Nova Pobjeda“ DOO Podgorica i „Portal Press“ DOO Podgorica, napominje da je tužilac inicirao spor uprkos tome što je medij primijenio odredbe Zakona o medijima, te je uredno, blagovremeno i integralno, objavio odgovor, odnosno – demanti, koji čak nije dostavljen od strane tužioca lično, već od članova njegove porodice²³.

Osnivače „Pobjede“ i „Portala Analitika“, te njihove glavne i odgovorne urednike je tužio i penzionisani policijski inspektor Dragan Stevanović zbog teksta "Inspektor fakultet završio u Petrinji tokom rata 1994." Pored Pobjede i Analitike Stevanović je tužio i druge medije koji su prenijeli informacije NVO Alternativa Crne Gore. Pobjeda je objavila reagovanje Dragana Stevanovića, a on je nakon toga pokrenuo i krivični, i parnični postupak protiv više medija i urednika²⁴.

Advokatica Đuranović navela je i primjer penzionisanog inspektora Stevanovića koji je, uz tužbu zbog povrede časti i ugleda protiv četiri osnivača medija (među kojima su osnivači „Pobjede“ i „Portala Analitika“) i njihovih glavnih urednika, paralelno, protiv istih osnivača medija i glavnih urednika, inicirao i krivični postupak, koristeći institut privatne tužbe²⁵.

Ona ističe da se na takav način se vrši dvostruki pritisak na medije i urednike, kojima se ne prijete samo visokim naknadama štete, već i kaznom zatvora, što predstavlja eklatantan primjer pokušaja agresivnog gušenja slobode izražavanja.

21 *Ibid*

22 *Ibid*

23 Nelević, Cilj SLAPP torture je autocenzura i medija i novinara, Autonomija.Info, Dostupno: <https://bit.ly/3QF2Fi3>, Pristupano: 13.11.2023

24 *Ibid*

25 *Ibid*

Protiv Antene M je u periodu od prethodne tri godine podnijeto ukupno sedam tužbi, uglavnom zbog kršenja autorskih prava.

Oni su nam kazali da je odštetni zahtjev iznosio ukupno 15.000 eura, a do sada je isplaćeno 4.000 eura. Te tužbe su se ticale uglavnom kršenja autorskih prava, najčešće prava na fotografiju. Zato što su se ticale autorskih prava, nisu prepoznali da posjeduju elemente SLAPP tužbi.

Iskustvo crnogorskih medija pokazuje da zakonodavstvo ne prepoznaje tužbe usmjerene prema medijima kao SLAPP, već da se ovakve tužbe uglavnom tretiraju kao povreda časti, ugleda, dostojanstva, zaštite privatnosti, ličnih podataka i slično.

To što se u Crnoj Gori ove tužbe ne tretiraju kao SLAPP, ne sprečava političare i pojedine građane da tuže crnogorske medije i velikim odštetnim zahtjevima izvrše pritisak na njih. Ovome u prilog govore i procesi protiv tuženih medija, od kojih je većina i dalje u toku.

Dodatni problem predstavljaju poruke iz pojedinih političkih partija koje se, uprkos tome što je kleveta dekriminalizovana, zalažu za njeno vraćenje u Krivični zakonik Crne Gore.

Pravni stručnjaci upozoravaju i da to što crnogorsko zakonodavstvo ne prepoznaje SLAPP tužbe i nema kriterijume na osnovu kojih bi sudovi podnijetu tužbu mogli tretirati kao takvu, dovodi do nepostojanja "sankcija" koje bi mogle biti primijenjene u tim situacijama. Objašnjavaju da se sudovi zato uopšte i ne upuštaju u ocjenu da li se u nekom slučaju radi o SLAPP tužbi ili ne²⁶.

Pravnici sugerišu da je, imajući u vidu da ovo pitanje može da se kosi sa pravom na tužbu i sudsku zaštitu, potrebno prilikom izmjena u zakonodavstvu u najvećoj mogućoj mjeri voditi računa da kriterijumi za utvrđivanje da li se u nekom slučaju radi o SLAPP tužbi budu jasni i određeni. U suprotnom, to bi mogao biti dodatan problem za sudsku praksu i potencijalno dovesti do druge vrste pravne nesigurnosti²⁷.

Stručnjaci upozoravaju i da zaštita od SLAPP tužbi ne može zavisiti samo od medija, već mora biti institucionalna i sistemska, u smislu donošenja nacionalne strategije i izmjena i dopuna medijskih zakona, uz ućešće svih stručnih medijskih organizacija. Adekvatnom izmjenom zakonodavstva potrebno je omogućiti tuženima da u ranoj fazi postupka istaknu prigovor da je u pitanju SLAPP tužba podnijeta u cilju zastrašivanja. Nakon te faze, tužilac/teljka bi trebalo da uvjeri sud da tužbeni zahtjev ima činjenični i pravni osnov i legitimni pravni interes, odnosno teret dokazivanja bio bi na strani tužilaca/teljki²⁸.

Ukazuju i na opasnost nedostataka kriterijume na osnovu kojih bi podnijetu tužbu mogli tretirati kao SLAPP. U tom pogledu, ukoliko se sud bez zakonski propisanih kriterijuma upusti u kvalifikovanje tužbe kao SLAPP, onda to predstavlja i zloupotrebu prava i procesnih ovlašćenja koje su sudovi dužni ne samo da spriječe već i da kazne. Sa druge strane, ako sud pogriješi u svojoj procjeni, pa tužbu koja nije SLAPP proglasi za takvu, rizikuje da povrijedi prava tužioca/teljke²⁹.

Zato je izuzetno važno više govoriti o prirodi SLAPP tužbi kako bi se institucije, mediji i sami građani više informisali o njima, te raditi na tome da se zakonski propišu kriterijumi za kvalifikovanje tužbi kao SLAPP. Tek tada imaćemo manje pritisaka na crnogorske medije i veći stepen slobode govora.

²⁶ Ibid

²⁷ Ibid

²⁸ Ivanović, Jovana Davidović: Crnoj Gori hitno potrebno donošenje zakonodavstva protiv SLAPP tužbi, Autonomija.info, 31.10.2023, Dostupno na: <https://bit.ly/47sESsm>, Pristupano: 13.11.2023

²⁹ Ibid

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

342.727

ДАРДИЋ, Драгана, 1971-

Slapp tužbe - mehanizam za učtkivanje javnosti [Elektronski izvor] : analiza Strateških tužbi protiv javnog istupanja u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori / [publikaciju pripremili Dragana Dardić, Vesna Rajković Nenadić, Branka Dragović Savić]. - Novi Sad : Nezavisno društvo novinara Vojvodine, 2023

Način pristupa (URL): <http://ndnv.org>. - Opis zasnovan na stanju na dan 24.11.2023. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-88303-36-1

1. Рајковић Ненадић, Весна, 1977- [аутор]

а) Слобода изражавања -- SLAPP тужбе

COBISS.SR-ID 131134985